

Väärtuskasvatuse metoodikate analüüs

1. Sissejuhatus

Väärtuskasvatuse metoodikate analüüsimiseks sõelusime kõigepealt koolide veebilehtedel kättesaadavat teavet. Informatsiooni väärtusalasest tegevusest leidis koolide arengukavades, kodukordades ja muudes käitumisjuhistes (õpilasreeglid, õpetaja eetikakoodeks jms), õppekavades, kooli tutvustustes, hariduskontseptsioonis või eraldi sõnastatud missioonis, visioonis ja põhiväärtustes. Lisaks sellele võtsime arvesse Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse edastatud kokkuvõtet koolide sisehindamise aruande alapunktist „Väärtused ja eetika”. Nende dokumentide läbitöötamisel jõudsime järeldusele, et üksnes dokumentides kajastatu ei anna piisavalt vastuseid küsimustele väärtuskasvatuse praktiliste tegevuste kohta.

Väärtuskasvatuse metoodikatest parema ülevaate saamiseks edastasime üldhariduskoolidele küsimustiku (LISA 1). Küsimustikule saadeti 68 vastust, mille analüüsimise tulemusena valmis koolide väärtuskasvatusalase tegevuse tüübistik.

Küsimustiku töötasid välja ja tulemusi analüüsisid Laura Lilles (Tartu Ülikooli eetikakeskus), Piret Siivelt (Kaagvere Erikooli ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetaja, projektijuht sisehindamise alal; kaitsnud magistritöö teemal „Väärtushinnangutest ja väärtuste teadvustamisest koolis, lähtudes nii koolijuhtimise kui väärtuskasvatuse aspektidest”) ja Nelli Jung (Tartu Ülikooli eetikakeskus).

2. Küsitluse vastuste analüüsimine

Küsitlusele laekunud vastuste analüüsimisel kasutati viit kategooriat:

1. Väärtuste ja eesmärkide sõnastamine (väärtuste sõnaline edastus; kasvatuse eesmärk ehk milline peaks olema koolilõpetaja).
2. Huvipoolte kaasatus ja juhtimine (töötajate osalus; õpilaste osalus; lastevanemate osalus; muude huvipoolte osalus; (personali)juhtimine).
3. Väärtused õppetöös (eraldi aeg ja tegevused; meetodid ja materjalid; õppeained; õppekava).
4. Väärtused reeglites ja suhetes (reeglid; suhted; tavad).
5. Väärtuskasvatuse hindamine ja arendamine (tunnustamine ja laitmise väärtuste alusel; tagasiside viisid; väärtuskasvatustöö arendus; väärtuste üle arutlemine).

Vastuste alusel sai koolide väärtuskasvatuse alase tegevuse jagada viieteistkümnesse tüüpi, millest mitmel on mõne tunnuse erinevuse tõttu kaks kuni kolm alatüüpi (vt täpsemalt LISA 2). Tüübid nimetati tunnuse järgi, mis neid teistest samasse rühma kuuluvatest tüüpidest kõige rohkem eristab.

3. Väärtuskasvatuse tüübid

Koolide väärtuskasvatuse tüüpe saab koondada kolme rühma:

1. *Nähtav väärtuskasvatusalane tegevus*
 - 1.1. Kõiki huvipooli kaasav
 - 1.2. Töötajaid, õpilasi ja lapsevanemaid kaasav
 - 1.3. Töötajaid, õpilasi ja huvipooli kaasav
 - 1.4. Töötajaid ja õpilasi kaasav
 - 1.5. Töötajaid ja lapsevanemaid kaasav
 - 1.6. Töötajaid ja osaliselt huvipooli kaasav
 - 1.7. Töötajaid kaasav
2. *Teadvustatud väärtuskasvatusalane tegevus*
 - 2.1. Kõiki huvipooli kaasav

- 2.2. Väärtused on suunatud eelkõige töötajatele
- 2.3. Väärtused on eelkõige suhete aluseks

3. Teadvustamata väärtuskasvatusalane tegevus

- 3.1. Töötajaid kaasav
- 3.2. Suhetele orienteeritud
- 3.3. Töötajaid ja õpilasi kaasav, väärtustest lähtuv juhtimine
- 3.4. Otsuses lähtuvad väärtustest vähesel määral
- 3.5. Väärtuskasvatusega tegeletakse juhtkonna tasandil

1. Nähtava väärtuskasvatusalase tegevusega koolid.

Nendes koolides hõlmab väärtuskasvatus arvestataval määral kõiki koolielu valdkondi ning väärtuskasvatusega tegeletakse teadlikult ja sihipäraselt.

Kooli põhiväärtused on sõnastatud ja lahti seletatud ja/või kasvatustöö eesmärk (ootused koolilõpetajale) lähtub väärtustest.

Juhtimisel ja personalitöös peetakse väärtusi oluliseks, juhtkond kaasab aruteludesse väärtuste üle ja väärtuskasvatust puudutavate otsuste tegemisse teisi huvipooli (kooli töötajad, õpilased, lapsevanemad, huvipooled väljastpoolt kooli).

Väärtuskasvatuse jaoks on plaanitud eraldi aega ja tegevusi. Õppematerjalide ja –meetodite valikul on väärtused olulisel kohal, väärtustega tegeletakse kõikides õppeainetes ning õppekava kajastab väärtusi.

Tavad, koolipere omavahelised suhted ja neid reguleerivad korrad tuginevad väärtustele.

Nii õpilasi kui õpetajaid tunnustatakse väärtustest lähtuvalt, väärtustest sõltuvad ka laitused ja karistused. Kool küsib süstemaatiliselt tagasisidet väärtuste rakendumise kohta vähemalt ühel viisil (küsitlused, arenguestlused, töö analüüs, õppe- ja kasvatustöö tulemused, vaatlused).

Väärtuskasvatuse alaseid teadmisi ja oskusi arendatakse mitmekülgselt (koolitused, arutelud, analüüsid, kirjandus). Väärtuste üle arutatakse regulaarselt.

Nähtava tegevusega koolid jaotati tüüpidesse vastavalt sellele, millised huvipooled on olulisel määral kaasatud otsustamisse ja aruteludesse. Nende seast võib esile tõsta neli esimest, kus saavad kaasa rääkida õpilased ehk need huvipooled, kellele väärtuskasvatus suunatud on. Sellest rühmast võib leida mitmeid koole, kus väärtuskasvatust toetavad lisadokumendid või -tegevused, näiteks väärtusi puudutav eraldi punkt õpetajate eneseanalüüsis, õppenõukogu regulaarselt antav hinnang koolile väärtuste aspektist, huvigruppide ja pedagoogide ühised rühmatööd, koostöö kirikuga. Mitmes koolis on väärtuskasvatus süsteemselt haaratud kogu kooli tegevusse, väärtusi analüüsitakse sihipäraselt sisehindamisel ja arenguestlustel, väärtustel on oluline koht õppekavas ja kooli hariduskontseptsioonis, pannakse rõhku eeskuju andmisele.

Mitmekülgselt, nähtavat väärtuskasvatust viivad ellu nii suured kui väikesed koolid, mis asuvad nii maal kui linnas, ning nende seas on kutsekoole ja täiskasvanute gümnaasiume. Seega võib öelda, et kooli asukoht, suurus ja kooliastmed ei ole määravad asjaolud, millisel määral väärtuskasvatusega tegeletakse. Küsitluse tulemusena on eetikakeskusel hulk uusi kontakte koolidega, kes on seadnud kooli peamiseks eesmärgiks väärtuskasvatuse ja tegelevad sellega süsteemselt. Nende koolidega saab edaspidi teha koostööd, nii et nende kogetud raskustest, nende ületamise viisidest ja edusammudest saaksid õppida ka teised.

2. Teadvustatud väärtuskasvatusalase tegevusega koolid.

Nendes koolides peetakse väärtusi oluliseks nii omavahelistes suhetes kui ka juhtimises ja väärtuste üle toimub elav arutlemine. Ent igal tüübil on väärtustega hõlmamata mõni väärtuskasvatuse oluline aspekt. Kõiki huvipooli kaasavates koolides on kooli põhiväärtused

sõnastamata ja kasvatustöö eesmärk ei lähtu väärtustest, tagasisidet ei küsita kavakindlalt. Koolides, kus väärtused on suunatud eelkõige töötajatele, ei tunnustata õpilasi väärtuste alusel, tagasisidet ei küsita süstemaatiliselt ja otsustamises ei osale arvestataval määral teised huvipooled peale kooli töötajate. Koolides, kus väärtused on eeskätt suhete aluseks, ei ole need süsteemselt õppetööga seotud.

3. Teadvustamata väärtuskasvatusalase tegevusega koolid.

Nendes koolides kujundavad väärtused mõnd valdkonda, kuid väärtustele ei pöörata süsteemselt tähelepanu. Osaliselt võivad väärtustega seotud olla nii õppetöö (väärtusi arvestatakse näiteks materjalide valikul) kui suhted (väärtustele tuginevad näiteks reeglid või meeskonnatöö). Väärtuste üle arutatakse vähe. Sellesse rühma kuulub koole, kus otsuseid teeb juhtkond teisi huvipooli arvestataval määral kaasamata, kus põhiväärtused on sõnastamata, kus väärtustel ei ole olulist rolli tunnustamisel või kus väärtuskasvatuse kohta ei küsita kavakindlalt tagasisidet.

4. Kokkuvõtte küsitlusest

Vastuseks küsimusele, missugust abi koolid väärtuskasvatuse tõhustamiseks vajavad, vastas 53 koolijuhti (76,8%), et vajatakse koolitusi õpetajatele, 46 vastajat (66,7%) vajab õppematerjale, 22 vastajat (31,9%) vajab koolitusi koolijuhile ning 19 vastajat (27,5%) vajab materiaalselt tuge. Nendele ootustele lisati, et õppekava ülesehitamisel tuleks lähtuda väärtuskasvatustest eesmärkidest ja sellele vastavalt muuta õpetajakoolitust, oodati kolleegidelt, kodudelt ja ühiskonnalt toetust, koostööd, usaldust ning orienteeritust vaimsetele püsiväärtustele.

Koolide töötajad arendavad ka praegu oma väärtuskasvatusalaseid teadmisi ja oskusi mitmesuguste eetika-, etiketi-, suhtlemis-, juhtimis- ja pedagoogikakoolituste ning otseselt väärtuskasvatusalaste koolituste abil. Koolituste teemad on näiteks „Eetika koolis“, „Arenguvestlused koolis“, „Poiss ja tüdruk koolis“, „Eesmärgid ja suhted ning minust endast sõltuv“, „Kaasaegne kool, innustav õpikeskkond“, „Kooskõlaline klass“, „Õpikeskkonna loomine koolis“, „Kasvatus, kelle missioon?“, „Organisatsioonikultuuri kujundamine“. Korraldatakse meeskonnakoolitusi ja suhtlemistreeninguid.

Küsitluse vastustest selgub, et kõige suuremad raskused on väärtuste toomisega õppetöösse: ligi pooled koolid teatasid, et väärtuskasvatuse jaoks napib eraldi aega ja tegevusi ning kolmandik vastas, et õppematerjalide ja –meetodite valik lähtub väärtustest vähe või üldse mitte (samas kui näiteks töötajate ja õpilaste vaheliste suhete väärtustest lähtumise kohta andis kokku 10% vastuseks „vähe“ või „üldse mitte“). Sellest võib järeldada, et väärtuste käsitlemine ainetunni osana võiks olla teema edaspidiste koolituste jaoks.

Raskuste ja puudujääkide kõrval tuleb rõhutada, et mitmetes koolides on leitud mitmekesiseid võimalusi õpetajate väärtusalaseks koostööks. Näiteks vahetavad õpetajad isekeskis kogemusi ja teavet iganädalastel või -kuistel töökoosolekutel, ainesektsioonide koosolekutel, juhtkonna avatud koosolekutel, rühmatöödel, õppenõukogus, õpetajate tööseminaridel ja arenguveestlustel, infotundidel, ümarlaudadel, meetodilistel päevadel, arengukava koostamise seminaridel või muude kooli tööd korraldavate dokumentide (nt kodukorra, hindamisjuhendi) väljatöötamisel, hoolekogus, lastevanemate klassi- ja üldkoosolekutel, õpilasomavalitsuse kokkusaamistel. Vastavalt vajadusele korraldatakse individuaalseid koosolekuid konkreetsete juhtumite arutamiseks.

Kuna oma väärtusalase töö mõtestamine on tulemusliku väärtuskasvatuse eelduseks, siis on nende heade praktikate puhul oluline võimalikult laialdane kasutuselevõtt, mida võiks jällegi soodustada koolide omavaheline koostöö. Sarnase järelduse võib teha tagasiside saamise meetodite kohta, sest süstemaatiline väärtusarendustöö eeldab senise tegevuse tõhusat

hindamist ja kogutud informatsiooni arvestamist. Informatsiooni põhiväärtuste rakendamise kohta saadakse sageli vaatluse abil: tundide, igapäevase käitumise, sisekliima ning õpilaste ja vilistlaste käekäigu jälgimisega. Ent paljudes koolides on tagasiside saamiseks kasutusel mitmesugused meetodid: vestlused (arenguvestlused, koosolekud, vabad vestlused kolleegide ja lastevanematega, arutelud õpilastega), klassijuhatajatunnid, eneseanalüüsid, õppeaasta aruanded, rahuloluküsimustikud õpilastele, vanematele ja töötajatele, õppe- ja kasvatustöö tulemused, võistluste tulemused, õpilaste uurimustööd ja kirjandid, õpetajate ja õpilaste kooliväline tegevus, kodulehel foorumirubriigis suhtlemine ning lastevanemate hoiakud.

Paljudel koolidel on õnnestunud kooliellu kaasata lastevanemaid ja ka kogukonda. On ka koole, mis toetavad kodust väärtuskasvatust, pakkudes lastevanematele vastavaid koolitusi. Samas on koole, mis selgitavad lastevanemate vähest osalemist koolielus nende madala sotsiaalse aktiivsusega. Koolide kogemused refleksiooni, tagasiside ja koostöö korraldamise alal võiksid olla aluseks edaspidisele koostööle ja teadmiste vahetamisele nende koolidega, mille väärtuskasvatusalane tegevus vajab süsteemsemaks kujundamist. Küsitluse raames saadud info võimaldaks nende koolidega ühendust võtta, vastavate koolituste materjale kokku koguda, analüüsida, üheskoos edasi arendada ja laiemalt rakendada.

Küsitlusele saadetud vastustes leidis ebakõlasid, mis kajastuvad ka tüüpide kirjeldustes. Neid vastuolulisi vastuseid võib sageli seletada sellega, et väärtusalane töö toimib mitmes koolis sõnastamata ja sätestamata kujul. Näiteks selgus mõnede koolide vastustest, et väärtused on sõnastamata, kuid juhtimine või kooli reeglid lähtuvad olulisel määral väärtustest. Üks kool vastas, et õppetöö lähtub väärtustest, kuid märkis „vähe” vastuseks küsimusele, mil määral aineõpetajad väärtuskasvatusega tegelevad. Teine kool pidas väärtusi kooli töötajate meeskonna siseseks asjaks, kuid sel teemal toimub vähe arutelusid ja koolitust ning personalitöö ei tugine väärtustele.

Küsitluse põhjal võib järeldada, et eeskätt vajavad koolid mitmesuguseid koolitusi, nagu leidsid ka vastanud koolijuhid. Selgunud tüüpidest võib järeldada, et kui osadel koolidel on vaja eelkõige suhtekoolitusi, siis teistel koolidel on vaja täiendada teadmisi väärtuskasvatuse süsteemsest läbiviimisest. Siin saaksid aidata koolid, mis on selles vallas juba palju saavutanud, näiteks tugisüsteemina toimiva võrgustiku kaudu. Samas viitavad koolide poolt näidatud kitsaskohad, et olulist tuge pakuks väärtuskasvatuse teema toomine õpetajate esma- ja täiendkoolitusse.

5. Lisamaterjalid

Kui küsitluse tulemustele lisada veel teised läbitöötatud materjalid, siis võib kirjeldatud pilti täiendada. Huvitavaks lisamaterjaliks on koolide poolt esitatud nägemused väärtuskasvatuse alusprintsipiidest¹. Nende kaastööde põhjal võib lisada küsitluse tulemusena väljaselgitatud tüüpidele eripärased maakoolid, mis üldjoontes vastavad kaasava ja nähtava väärtuskasvatusalase tegevuse tunnustele, kuid mida iseloomustab suur tähelepanu meietunde kasvatamisele ja töökasvatusele, liitklassi võimaluste kasutamine väärtuskasvatuse heaks ning tihe koostöö kogukonnaga.

Kaastööde ja veebilehtedelt kättesaadava informatsiooni põhjal võib veel välja tuua koolid, mille tegevuse aluseks on kindlast maailmavaatest lähtuv põhjalik hariduskontseptsioon. Nendel koolidel on sõnastatud väärtused, konkreetset tegevused iseloomu kujundamiseks ja põhimõtted koostöökõks huvipooltega ning kehtestatud selge distsipliinisüsteem.

¹ Koolide enesehinnangu kontseptsiooni koostamise aluste väljatöötamise raames esitasid mitmed koolid oma kaastööd, näidates, millistest printsipiidest kooli väärtuskasvatust lähtutakse.

Hindamaks, kuivõrd on väärtused suunatud eri huvipooltele, on üks võimalus vaadata, kelle käitumist korraldavad koolis kehtestatud reeglid. Küsitlusele vastanud koolidest enamik teatas, et nende kodukord ja õpilasreeglid lähtuvad keskmiselt või palju väärtustest. Veebilehtedel avaldatud kodukordades öeldakse sageli, et kodukord kehtib kõikidele kooli liikmetele, kuid täpsemad reeglid puudutavad üksnes õpilaste käitumist. Samuti on paljudel koolidel olemas eraldi dokumendina õpilasreeglid. Siiski leidub mitmeid koole, mille kodukorras on konkreetsed suunised õpetajatele. Juhtnõore õpetajatele eetiliseks käitumiseks võib leida ka muudest dokumentidest nagu arengukava, hea õpetaja meelespea, eetikakoodeks, suhtlemisstandardid, personalipoliitika alused. Koolide dokumentidest andmeid otsides leidsime põhikooli, mille kodukorras antakse juhiseid lapsevanematele, ning kaks gümnaasiumi, millel on meelespea õpilase vanematele.

Sisehindamise aruannetest selgub, et üks kooli võimalikke väärtusalaseid tegevusi on õpilastega kirjalike lepingute sõlmimine. Ka koolide veebilehtedelt võis leida koolirahu lepinguid, milles on sätestatud nii õpilaste kui ka õpetajate lubadused teatud viisil käituda.

Kõige vähem võis saada informatsiooni selle kohta, kuidas lahendatakse koolides väärtuskonflikte, kuigi mitmes kodukorras nimetati õpilaste õiguste seas, et õpilasel on õigus oma arvamusele. Vägivaldseks muutuvate konfliktide lahendamise viiside kohta antakse rohkem teavet. Sellest näib ilmnevat, et väärtuskonfliktidega ei tegeleta juuresandil, st seal, kus konflikt alguse saab, vaid põhirõhk on tagajärjeks olevate vägivallajuhtumite lahendamisel. Väärtuskonfliktide käsitlemine on seega koolidele vajalik koolitusteema.

Kodukorrad sisaldavad erineva üksikasjalikkusega nõudeid vägivallajuhtumite puhuks, mõnes kodukorras on täpselt määratletud sekkumistegevused ja nende eest vastutajad. Mõnedel koolidel on välja töötatud eraldi juhend konfliktiolukordade käsitlemiseks (koolikiusamisvastased põhimõtted ja sekkumise astmestik, õpilase ja koolitöötaja vaimse ning füüsilise turvalisuse tagamise kord, koolivägivalla menetlemise kord, koolivägivallast teavitamise ning juhtumite lahendamise kord), milles määratletakse, mis on kiusamine/koolivägivald, mida selle puhul teha ja kes vastutab sekkumise eest.

Koolide õppekavasid uurides otsisime, millist väärtusalast infot on kooli õppekavas lisaks riiklikus õppekavas sätestatule. Mitmete koolide õppekava lähtealused ja põhimõtted, õppe- ja kasvatustöö eesmärgid sisaldavad väärtusi. Mõnede koolide õppekavas täpsustatakse, millist isiksust kool tahab kujundada, lisatakse nõudeid koolikultuurile ja –keskkonnale, konkreetseid õppesuundi või valikaineid (riigikaitseõpetus, religiooniõpetus), sõnastatakse põhimõtteid koostööks ja kaasamiseks, käitumiseks/suhtlemiseks ja distsiplineerimiseks. Õppekavadest võib leida kooli rõhuasetusi, näiteks rahvuslik identiteet, kohalike kultuuritraditsioonide hoidmine, draamakasvatus. Analüüsis kasutatud koolid, mille õppekava on täiendatud väärtusalaste põhimõtete või tegevustega, on sõnastanud ka oma põhiväärtused ning nende muud dokumendid (nt arengukava, kodukord) kajastavad mitmesuguseid väärtuskasvatusalaseid tegevusi.

Kokkuvõtteks saab öelda, et kooli suurus ega asukoht ei määra, kuivõrd süsteemselt väärtuskasvatusega tegeldakse. Oluline on kooli juhtkonna suunatud oskuslik eesmärgipärane väärtuskasvatustlik tegevus ja koostöö koolikogukonnaga. Koolidel, mille tegevuse aluseks on kindlast maailmavaatest lähtuv hariduskontseptsioon, on oma selged põhimõtted koostööks huvipooltega ning on olemas selge väärtussüsteem.

LISA 1. Väärtuskavastuse küsimustik koolidele

Täitmise lihtsustamiseks on pakutud mitu vastusevarianti, kuid kõik kommentaarid ja lisandused on väga oodatud.

Võite valida korraga mitu vastusevarianti.

Kui tunnete, et mingile küsimusele vastamine ei ütleks midagi olulist Teie kooli kohta, siis võite vastuselahtri tühjaks jätta.

1. Kas Teie koolil on sõnastatud oma põhiväärtused? Palun nimetage need:

2. Kuidas kooli põhiväärtusteni jõuti?

- juhtkond tegi ettepaneku
- kooli töötajate koostöö tulemusena
- õpilaste osalusel
- lastevanemate osalusel
- väärtused võeti üle kooliväliselt eeskujult
- väärtused tulenevad kooli aluseks olevast kontseptsioonist (palun täpsustage)
- muu/ kommentaar

3. Kas põhiväärtuste tähendus ja rakendusviisid on lahti seletatud?

- jah
- ei

4. Kuidas ja mil määral rakendatakse põhiväärtusi kooli igapäevaelus?

- väärtuskasvatuse jaoks on planeeritud eraldi aeg ja tegevused
- kooli väärtusi tutvustatakse aktiivselt õpilastele
- kooli väärtusi tutvustatakse aktiivselt lastevanematele
- kooli väärtusi tutvustatakse aktiivselt kogukonnale
- väärtuste üle arutatakse kooli töötajate nõupidamistel

Kooli väärtustest lähtuvad

- kooli kodukord
- õpilasreeglid
- kooli õppekava
- kooli töötajate vahelised suhted ja meeskonnatöö
- personali valik
- kooli töötajate ja õpilaste vaheliste suhete reguleerimine
- koostöö lastevanematega
- kooli traditsioonid
- otsuste tegemise viis
- kooli ressursside kasutamine
- kooli töötajate koolituste planeerimine
- lastevanemate koolitamine
- konfliktide lahendamine
- õpilaste tunnustamine
- õpetajate tunnustamine
- laitmise ja karistamine
- klassiväline tegevus
- ainetunni materjalide valik
- õppemeetodite valik

- kooli väärtusi viiakse ellu mingil muul viisil (palun kirjeldage)

5. Millistes õppeainetes tegeletakse väärtuskasvatusega?

6. Kuidas saadakse tagasisidet põhiväärtuste ja nende rakendamise kohta? Kuidas saadud tagasisidet kasutatakse?

7. Mil määral tegeleb koolis väärtuskasvatusega:

- direktor
- õppealajuhataja
- aineõpetajad
- klassijuhatajad
- huvijuht
- sotsiaalpedagoog, psühholoog, sotsiaaltöötaja jt
- muu personal
- muu/ kommentaar

8. Mil määral osalevad väärtuskasvatuse suunamises ja otsuste tegemises:

- kooli töötajad
- õpilased
- lastevanemad
- muud huvipooled (palun nimetage)

9. Kuidas arendavad õpetajad oma väärtuskasvatuse alaseid teadmisi ja oskusi?

- koolitused (palun nimetage olulisimad)
- ühised arutelud (palun täpsustage)
- oma töö analüüs väärtuste aspektist (palun täpsustage)
- kirjandus kooli raamatukogus (palun täpsustage)
- muu/ kommentaar

10. Mis on kooli õppekavas lisaks riiklikus õppekavas sätestatule?

- kooli väärtused
- kooli eesmärgid
- kohalikud tavad
- valikained (religiooniõpetus, riigikaitseõpetus vms)
- õppesuunad (palun nimetage)
- pedagoogiline kontseptsioon (palun nimetage)
- muu/ kommentaar

11. Milline peaks olema Teie kooli lõpetanud noor (mis on kõige olulisemad Teie kooli lõpetajat iseloomustavad tunnused)?

12. Millist abi vajate väärtuskasvatuse tõhustamiseks kõige enam?

- õppematerjale
- koolitusi koolijuhile
- koolitusi õpetajatele
- materiaalsel tuge
- muu/ kommentaar

LISA 2.

Väärtuskasvatuse tüübid Eesti koolide näitel

1.NÄHTAV VÄÄRTUS- KASVATUSALANE TEGEVUS	1.1. KÕIKI HUVIPOOLI KAASAV <p>Kooli põhiväärtused on sõnastatud ja lahti seletatud, enamikul koolidest lähtub kasvatustöö eesmärk (ootused koolilõpetajale) väärtustest.</p> <p>Juhtkond kaasab kõiki kooli töötajaid, õpilasi, lastevanemaid ja muid huvipooli aruteludesse väärtuste üle ning väärtuskasvatust puudutavate otsuste tegemisse, väärtuskasvatusega tegelevad aktiivselt kõik kooli töötajad. Mitmed koolid pakuvad lastevanematele väärtustele tuginevaid koolitusi. Juhtimisel ja personalitöös peetakse väärtusi oluliseks.</p> <p>Väärtuskasvatuse jaoks on plaanitud keskmiselt või palju eraldi aega ja tegevusi. Õppematerjalide ja –meetodite valikul on väärtused olulisel kohal, väärtustega tegeletakse kõikides õppeainetes ning õppekava kajastab väärtusi.</p> <p>Koolirahva omavahelistes suhetes ja neid reguleerivates kordades on väärtused olulised.</p> <p>Nii õpilasi kui õpetajaid tunnustatakse väärtustest lähtuvalt, osaliselt sõltuvad väärtustest ka laitused ja karistused. Kool küsib väärtuste rakendumise kohta tagasisidet vähemalt ühel viisil (küsitlused, arenguvestlused, töö analüüs, õppe- ja kasvatustöö tulemused).</p> <p>Väärtuskasvatuse alaseid teadmisi ja oskusi arendatakse mitmekülgselt (koolitused, arutelud, analüüsid, kirjandus). Väärtuste üle arutatakse regulaarselt.</p> <p>Mitmes koolis toetavad väärtuskasvatust lisadokumendid või -tegevused, näiteks väljatöötatud lapsedõbraliku kooli kontseptsioon, väärtusi puudutav eraldi punkt õpetajate eneseanalüüsis, õppenõukogu regulaarselt antav hinnang koolile väärtuste aspektist, huvigruppide ja pedagoogide ühised rühmatööd, koostöö kirikuga.</p>	
	1.2. TÖÖTAJAJD, ÕPILASI JA LAPSEVANEMAJD KAASAV <p>Kooli põhiväärtused sõnastatud ja lahti seletatud. Juhtkond kaasab kõiki kooli töötajaid, õpilasi ja lastevanemaid aruteludesse väärtuste üle ning väärtuskasvatust puudutavate otsuste tegemisse, väärtuskasvatusega tegelevad aktiivselt kõik kooli töötajad. Juhtimisel ja personalitöös peetakse väärtusi oluliseks.</p> <p>Väärtuskasvatuse jaoks on plaanitud keskmiselt või palju eraldi aega ja tegevusi. Õppematerjalide ja –meetodite valikul on väärtused olulisel kohal, väärtustega tegeletakse kõikides õppeainetes ning õppekava kajastab väärtusi.</p> <p>Koolirahva omavahelistes suhetes ja neid reguleerivates kordades on väärtused olulised. Nii õpilasi kui õpetajaid tunnustatakse väärtustest lähtuvalt, osaliselt sõltuvad väärtustest ka laitused ja karistused.</p> <p>Tagasisidet saadakse küsitluste, vestluste või vaatluste kaudu.</p> <p>Mitmes koolis on väärtuskasvatust süsteemselt haaratud kogu kooli tegevusse, väärtusi analüüsitakse sihipäraselt sisehindamisel ja arenguvestlustel, väärtustel on oluline koht õppekavas ja kooli hariduskontseptsioonis (nt waldorfkool), tõstetakse esile eeskujul andmist.</p>	Alatüüpi A kuuluvad koolid annavad vähe infot selle kohta, kuidas väärtuskasvatuse alaseid teadmisi ja oskusi täiendatakse. <p>Alatüüpi B kuuluvates koolides täiendatakse väärtuskasvatuse alaseid teadmisi ja oskusi mitmesugusel viisil, väärtuste üle arutatakse palju ja regulaarselt.</p>

	<p>1.3. TÖÖTAJAJD, ÕPILASI JA OSALISELT HUVIPOOLI KAASAV</p> <p>Juhtkond kaasab kõiki kooli töötajaid keskmiselt või palju aruteludesse väärtuste üle ning väärtuskasvatust puudutavate otsuste tegemisse, väärtuskasvatusega tegelevad aktiivselt kõik kooli töötajad. Õpilased ja muud huvipooled väljastpoolt kooli on keskmiselt kaasatud. Lastevanemad osalevad otsuste tegemisel ja aruteludes vähe, kuid väärtused kujundavad kooli koostööd lastevanematega. Tõuseb esile, et selle tüübi koolid pakuvad lastevanematele väärtuste/väärtuskasvatuse teemalisi koolitusi. Kooli juhtimisotsused ja personalitöö lähtuvad olulisel määral väärtustest. Väärtuskasvatuse jaoks on plaanitud keskmiselt eraldi aega ja tegevusi. Õppematerjalide ja –meetodite valikul on väärtused olulisel kohal, väärtustega tegeletakse kõikides õppeainetes ning õppekava kajastab väärtusi.</p> <p>Koolirahva omavahelistes suhetes ja neid reguleerivates kordades on väärtused olulised. Nii õpilasi kui õpetajaid tunnustatakse väärtustest lähtuvalt, osaliselt sõltuvad väärtustest ka laitused ja karistused.</p> <p>Kool kasutab väärtuste rakendumise kohta tagasiside saamiseks vähemalt kaht eri meetodit (küsitlused, arenguestlused, õpilaste kirjatööd, töö analüüs). Väärtuskasvatuse alaseid teadmisi ja oskusi arendatakse mitmekülgset (koolitused, arutelud, analüüsid, kirjandus). Väärtuste üle arutatakse palju ja regulaarselt. Mõnel koolil on välja tuua spetsiaalne viis väärtuste üle reflekteerimiseks (ümarlaud, oma ajaleht, konkreetne küsimus õpetaja eneseanalüüsis).</p>	<p>Alatüüpi A kuuluvates koolides on väärtused sõnastatud ning nende tähendus ja rakendusviisid lahti seletatud. Oma kooli lõpetaja juures peetakse oluliseks tunnuseid, mis on seotud kooli väärtustega.</p> <p>Alatüüpi B kuuluvates koolides on väärtused sõnastatud üldsõnalise lausega, pigem motona. Kasvatuse eesmärk (ootused koolilõpetajale) ei lähtu väärtustest.</p>
	<p>1.4. TÖÖTAJAJD JA ÕPILASI KAASAV</p> <p>Juhtkond kaasab kõiki kooli töötajaid ja õpilasi keskmiselt või palju aruteludesse väärtuste üle ning väärtuskasvatust puudutavate otsuste tegemisse, väärtuskasvatusega tegelevad aktiivselt kõik kooli töötajad. Muud huvipooled väljastpoolt kooli ja lastevanemad on oluliselt vähem kaasatud, väärtuste alane koostöö seisneb eeskätt neile väärtuste tutvustamises ja selles, et väärtused on aluseks kooli töötajate hoiakule. Juhtimisel ja personalitöös peetakse väärtusi oluliseks.</p> <p>Väärtuskasvatuse jaoks on plaanitud vähe või keskmiselt eraldi aega ja tegevusi. Õppematerjalide ja –meetodite valikul on väärtused olulisel kohal, väärtustega tegeletakse kõikides õppeainetes ning õppekava kajastab väärtusi.</p> <p>Koolirahva omavahelistes suhetes ja neid reguleerivates kordades on väärtused olulised. Nii õpilasi kui õpetajaid tunnustatakse väärtustest lähtuvalt, osaliselt sõltuvad väärtustest ka laitused ja karistused.</p> <p>Kool küsib väärtuste rakendumise kohta tagasisidet vähemalt ühel viisil (küsitlused,</p>	<p>Alatüüpi A kuuluvatel koolidel on põhiväärtused sõnastatud ja lahti seletatud, mõnel koolil lähtub kasvatustöö eesmärk (ootused koolilõpetajale) kooli väärtustest.</p> <p>Alatüüpi B kuuluvatel koolidel on väärtused sõnastatud üldsõnaliste lausetega, millest on raske konkreetseid väärtusi tuletada. Kasvatustöö eesmärk (ootused koolilõpetajale) lähtub väärtustest. Väärtuste üle arutatakse palju.</p>

	<p>arenguveestlused, töö analüüs). Väärtuskasvatuse alaseid teadmisi ja oskusi arendatakse mitmekülgsest (koolitused, arutelud, analüüsid, kirjandus). Väärtuste üle arutatakse regulaarselt.</p>	
	<p>1.5. TÖÖTAJAJD JA LAPSEVANEMAJD KAASAV Juhtkond kaasab kõiki kooli töötajaid ja lastevanemaid aruteludesse väärtuste üle ning väärtuskasvatust puudutavate otsuste tegemisse, väärtuskasvatusega tegelevad aktiivselt kõik kooli töötajad. Õpilased ja muud huvipooled väljastpoolt kooli osalevad vähem. Juhtimisel ja personalitöös peetakse väärtusi oluliseks. Väärtuskasvatuse jaoks on plaanitud eraldi aega ja tegevusi. Õppematerjalide ja –meetodite valikul on väärtused olulisel kohal, väärtustega tegeletakse kõikides õppeainetes ning õppekava kajastab väärtusi. Koolirahva omavahelistes suhetes ja neid reguleerivates kordades on väärtused olulised. Nii õpilasi kui õpetajaid tunnustatakse ja laidetakse väärtustest lähtuvalt. Väärtuste üle arutatakse palju ja regulaarselt, väärtuskasvatuse alaste teadmiste ja oskuste arendamine toimub eelkõige meeskonna omavahelistes aruteludes.</p>	<p>Alatüüpi A kuuluvate koolide põhiväärtused on sõnastatud ja lahti seletatud, tagasisidet saadakse küsitluste ja vestluste kaudu.</p> <p>Alatüüpi B kuuluvates koolides on väärtused sõnastatud üldsõnalise lausega, samuti kasvatustöö eesmärk (ootused koolilõpetajale). Muid huvipooli väljastpoolt kooli hoitakse kooli väärtuskasvatusega kursis.</p>
	<p>1.6. TÖÖTAJAJD JA OSALISELT HUVIPOOLI KAASAV Koolide põhiväärtused on sõnastatud ja lahti seletatud, kasvatustöö eesmärgina rõhutatakse elus toimetulekut. Juhtkond kaasab kõiki kooli töötajaid ja olulisel määral muid huvipooli väljastpoolt kooli aruteludesse väärtuste üle ning väärtuskasvatust puudutavate otsuste tegemisse, väärtuskasvatusega tegelevad aktiivselt kõik kooli töötajad. Õpilased ja lastevanemad osalevad vähem, eeskätt seisneb koostöö nendega kursis hoidmises. Juhtimisel ja personalitöös peetakse väärtusi oluliseks. Väärtuskasvatuse jaoks on plaanitud palju eraldi aega ja tegevusi. Õppematerjalide ja –meetodite valikul on väärtused olulisel kohal, väärtustega tegeletakse kõikides õppeainetes ning õppekava kajastab väärtusi. Koolirahva omavahelistes suhetes ja neid reguleerivates kordades on väärtused olulised. Väärtustele pööratakse palju tähelepanu väljaspool õppetööd. Nii õpilasi kui õpetajaid tunnustatakse väärtustest lähtuvalt, laitmine sõltub väärtustest mõnevõrra vähem. Tagasisidet saadakse vaatluste kaudu ja regulaarselt lastevanematelt. Väärtuste üle arutatakse palju ja regulaarselt, väärtuskasvatuse alaste teadmiste ja oskuste arendamine toimub mitmekülgsest (koolitused, arutelud, analüüsid, kirjandus). Õpetajate eneseanalüüsis on vastav punkt.</p>	

	<p>1.7. TÖÖTAJAJD KAASAV Juhtkond kaasab kõiki kooli töötajaid keskmiselt või palju aruteludesse väärtuste üle ning väärtuskasvatust puudutavate otsuste tegemisse, väärtuskasvatusega tegelevad aktiivselt kõik kooli töötajad. Muud huvipooled väljastpoolt kooli, õpilased ja lastevanemad on oluliselt vähem kaasatud, väärtuste alane koostöö seisneb eeskätt neile väärtuste tutvustamises ja selles, et väärtused on aluseks kooli töötajate hoiakule. Juhtimisel ja personalitöös peetakse väärtusi oluliseks. Väärtuskasvatuse jaoks on plaanitud vähe või keskmiselt eraldi aega ja tegevusi. Õppematerjalide ja –meetodite valikul on väärtused olulisel kohal, väärtustega tegeletakse kõikides õppeainetes ning õppekava kajastab väärtusi. Koolirahva omavahelistes suhetes ja neid reguleerivates kordades on väärtused olulised. Nii õpilasi kui õpetajaid tunnustatakse väärtustest lähtuvalt, osaliselt sõltuvad väärtustest ka laitused ja karistused. Väärtuskasvatuse alaseid teadmisi ja oskusi arendatakse mitmekülgsest (koolitused, arutelud, analüüsid, kirjandus). Väärtuste üle arutatakse regulaarselt.</p>	<p>Alatüüpi A kuuluvatel koolidel on põhiväärtused sõnastatud ja lahti seletatud, mõnel koolil lähtub kasvatustöö eesmärk (ootused koolilõpetajale) kooli väärtustest. Mitmed selle alatüüpi koolid pakuvad lastevanematele väärtustele tuginevaid koolitusi. Kool küsib väärtuste rakendumise kohta tagasisidet vähemalt ühel viisil (küsitlused, arenguestlused, töö analüüs, kodulehel foorumirubriigis suhtlemisest).</p> <p>Alatüüpi B kuuluvatel koolidel on väärtused sõnastatud üldsõnalise lausega, millest on raske konkreetseid väärtusi tuletada. Kasvatustöö eesmärk (ootused koolilõpetajale) lähtub väärtustest. Väärtuste üle arutatakse palju. Tagasisidet saadakse vaatluste või küsitluste abil.</p>
<p>2.TEADVUSTATUD VÄÄRTUS-KASVATUSALANE TEGEVUS</p>	<p>2.1. KÕIKI HUVIPOOLI KAASAV Väärtused on sõnastama või sõnastatud üldsõnalise lausega, millest on raske konkreetseid väärtusi tuletada. Kasvatustöö eesmärk (ootused koolilõpetajale) rõhutab elus toimetulekut. Juhtkond kaasab kõiki kooli töötajaid, õpilasi, lastevanemaid ja muid huvipooli aruteludesse väärtuste üle ning väärtuskasvatust puudutavate otsuste tegemisse, väärtuskasvatusega tegelevad aktiivselt kõik kooli töötajad. Juhtimisel ja personalitöös peetakse väärtusi oluliseks. Väärtuskasvatuse jaoks on plaanitud vähe või keskmiselt eraldi aega ja tegevusi. Õppematerjalide ja –meetodite valikul on väärtused olulisel kohal, väärtustega tegeletakse kõikides õppeainetes, kuid õppekava kajastab väärtusi vähe. Koolirahva omavahelistes suhetes ja neid reguleerivates kordades on väärtused olulised. Nii õpilasi kui õpetajaid tunnustatakse väärtustest lähtuvalt, väärtustest sõltuvad ka laitused ja karistused. Tagasisidet väärtuste kohta saadakse vaatluste abil ja töö tulemusi hinnates. Väärtuskasvatuse alaseid teadmisi ja oskusi arendatakse koolituste ja nõupidamiste/analüüside abil. Väärtuste üle arutatakse palju ja regulaarselt.</p> <p>2.2. VÄÄRTUSED SUUNATUD EELKÕIGE TÖÖTAJATELE Kooli põhiväärtused on sõnastatud ja lahti seletatud. Kasvatustöö eesmärk (ootused koolilõpetajale) lähtub kooli väärtustest. Kooli juhtimisotsused ja personalitöö lähtuvad keskmiselt väärtustest, kuid juhtkond kaasab otsuste tegemisse teisi huvipooli (õpetajaid, õpilasi, lastevanemaid) vähe. Väärtuskasvatus on eelkõige juhtkonna, aineõpetajate ja klassijuhatajate ülesanne. Väärtuskasvatuse jaoks on plaanitud keskmiselt eraldi aega ja tegevusi. Õppematerjalide ja –meetodite valikul on väärtused küllaltki olulisel kohal, väärtustega tegeletakse eeskätt humanitaarainetes ning õppekava kajastab väärtusi.</p>	

	<p>Koolirahva omavahelistes suhetes ja tavades on väärtused olulised, kooli reeglites mõnevõrra vähem. Õpilaste tunnustamisel ei ole väärtused otsustavad, õpetajate tunnustamisel on neil suurem roll. Laitmine ja karistamine sõltub väärtustest rohkem. Väärtuste rakendumise kohta tagasiside saamisele ei pöörata palju tähelepanu. Väärtuskasvatuse alaseid teadmisi ja oskusi arendatakse eeskätt meeskonnasiseselt (arutelud) ja iga õpetaja isikliku analüüsi kaudu. Väärtuste üle arutatakse palju ja regulaarselt.</p>	
	<p>2.3. VÄÄRTUSED ON EELKÕIGE SUHETE ALUSEKS Väärtused on sõnastatud ja lahti seletatud ja/või kirjeldatakse põhjalikult ja väärtusi kajastavalt, mida oma kooli lõpetajalt kõige enam oodatakse. Juhtimisel ja personalitöös peetakse väärtusi oluliseks, otsuste tegemisse on kaasatud kooli töötajad. Väärtuskasvatus kuulub eelkõige juhtkonna ja ka kooli sotsiaalpedagoogi/psühholoogi ülesannete hulka. Väärtuskasvatuse jaoks on plaanitud vähe või üldse mitte eraldi aega ja tegevusi. Õppetöös ei käsitleta väärtusi süsteemselt, neil ei ole materjalide ja meetodite valikul olulist rolli. Tuuakse esile konkreetseid õppeaineid, milles väärtustega tegeletakse, näiteks kirjandus, ajalugu, kehaline kasvatus, loodusained, religiooniõpetus vms. Õppekavas kajastuvad väärtused vähesel määral. Väärtustest lähtuvad koolielu korraldavad reeglid, inimestevahelised suhted, meeskonnatöö ja tavad. Seega väärtused on nendes koolides eelkõige suhete alus, mitte õppetöö kujundajad või sisu. Õpilasi ja õpetajaid tunnustatakse ning laidetakse väärtuste alusel. Väärtuskasvatuse kohta tagasiside saamiseks kasutatakse mitmesuguseid meetodeid (küsitlused, vaatlused, vestlused, analüüs). Kasutatakse mitmekülgeid võimalusi õpetajate väärtuskasvatuse alaste teadmiste ja oskuste arendamiseks. Koolis arutatakse regulaarselt väärtuste üle.</p>	<p>Alatüüpi A (õpilasi kaasav) kuuluvates koolides on aruteludesse, väärtuskasvatuse korraldamisse ja otsuste vastuvõtmisse kaasatud kooli töötajad ja õpilased, mõnedel ka lastevanemad ja/või muud huvipooled väljastpoolt kooli (nt tööandjad).</p> <p>Alatüüpi B (muid huvipooli kaasav) kuuluvates koolides on aruteludesse, väärtuskasvatuse korraldamisse ja otsuste vastuvõtmisse olulisel määral kaasatud kooli töötajad ja muud huvipooled väljastpoolt kooli. Õppekavas on väärtusi pisut rohkem kajastatud. Suurt tähelepanu pööratakse tagasiside saamisele (küsitlused, tegevuste hindamine, juhtumite lahendamine, supervisioonid, koosolekud).</p> <p>Alatüüpi C (töötajaid kaasav) kuuluvates koolides on väärtuskasvatuse korraldamisse ja otsuste vastuvõtmisse kaasatud kooli töötajad. Õpilased, lastevanemad ja muud huvipooled osalevad oluliselt vähem. Väärtuste üle arutatakse vähe.</p>
<p>3. TEADVUSTAMATA VÄÄRTUS-KASVATUSALANE TEGEVUS</p>	<p>3.1. TÖÖTAJAJD KAASAV Juhtkond kaasab kõiki kooli töötajaid keskmiselt aruteludesse väärtuste üle ning väärtuskasvatust puudutavate otsuste tegemisse, väärtuskasvatus kuulub eelkõige õppealajuhataja, klassijuhatajate ja sotsiaalpedagoogi/koolipsühholoogi tööülesannete hulka. Õpilased ja lastevanemad on otsustesse ja aruteludesse oluliselt</p>	<p>Alatüüpi A kuuluvates koolides on väärtused sõnastatud ning nende tähendus ja rakendusviisid lahti seletatud. Oma kooli lõpetaja juures peetakse oluliseks tunnuseid, mis on seotud kooli väärtustega.</p>

	<p>vähem kaasatud.</p> <p>Väärtuskasvatuse jaoks on plaanitud vähe või üldse mitte eraldi aega ja tegevusi. Õppetöös ei käsitleta väärtusi süsteemselt, need ei ole materjalide ja meetodite valikul otsustavad, kuid mõeldakse, et väärtustega tuleks tegeleda kõikides õppeainetes. Õppekavas kajastuvad väärtused vähesel määral.</p> <p>Koolielu korraldavad reeglid lähtuvad väärtustest mõnevõrra vähem kui tegelikud suhted, mille juures ometi samuti ei peeta väärtusi kõige olulisemaks.</p> <p>Nii õpilasi kui õpetajaid tunnustatakse väärtustest lähtuvalt, osaliselt sõltuvad väärtustest ka laitudes ja karistused.</p> <p>Iga selle tüüpi kool kasutab väärtuste rakendumise kohta tagasiside saamiseks vähemalt kaht eri meetodit (vaatlused, küsitlused, õppeaasta aruanded ja arenguvestlused). Väärtuskasvatuse alaseid teadmisi ja oskusi arendatakse mitmekülgset (koolitused, arutelud, analüüsid, kirjandus). Õpetaja eneseanalüüsi vormis on küsimus väärtuskasvatuse kohta.</p>	<p>Alatüüpi B kuuluvates koolides ei ole väärtused sõnastatud, kooli lõpetaja juures peetakse oluliseks eelkõige elus toimetulekut. Kool kaasab aruteludesse ja otsustamisse arvestataval määral huvipooli väljastpoolt kooli ja kooli juhtimisotsused lähtuvad väärtustest. Õpetajad arutavad väärtuste üle vähe.</p>
<p>3.2. SUHETELE ORIENTEERITUD</p> <p>Kooli põhiväärtused on sõnastatud ühe üldsõnalise lausega, pigem motona. Kasvatustöö eesmärk (ootused koolilõpetajale) on sõnastamata või ebamäärane.</p> <p>Juhtkond kaasab kõiki kooli töötajaid keskmiselt aruteludesse väärtuste üle ning väärtuskasvatust puudutavate otsuste tegemisse. Väärtuskasvatusega tegelevad kooli töötajad ühe palju, juhtkond pisut enam. Lastevanemad on osalevad vähe otsuste tegemises ja aruteludes, õpilased pisut enam. Kaasamine seisneb eelkõige koolis toimuvast informeerimises. Kooli juhtimisotsused ja personali valik lähtuvad väärtustest.</p> <p>Väärtuskasvatuse jaoks on plaanitud vähe eraldi aega ja tegevusi. Õppetöös ei käsitleta väärtusi süsteemselt, need ei ole materjalide ja meetodite valikul otsustavad, kuid mõeldakse, et väärtustega tuleks tegeleda kõikides õppeainetes. Õppekavas kajastuvad väärtused vähesel määral.</p> <p>Koolirahva omavahelistes suhetes on väärtused keskmiselt olulised. Seega on väärtused pigem suhete reguleerijad kui õppetöö alus või sisu.</p> <p>Nii õpilasi kui õpetajaid tunnustatakse ning laidetakse väärtustest lähtuvalt.</p> <p>Väärtuste rakendumise kohta küsitakse tagasisidet küsitluste ja vestluste abil. Väärtuskasvatuse alaseid teadmisi ja oskusi arendatakse mitmekülgset (koolitused, arutelud, kirjandus) ja väärtuste üle arutatakse regulaarselt.</p>		
<p>3.3. TÖÖTAJAJD JA ÕPILASID KAASAV, VÄÄRTUSTEST LÄHTUV JUHTIMINE</p> <p>Kooli põhiväärtused on sõnastatud ebamääraselt, nimetades üksnes koolielu valdkondi, mitte nende kvaliteete. Kasvatustöö eesmärk (ootused koolilõpetajale) ei lähtu väärtustest.</p> <p>Juhtkond kaasab kõiki kooli töötajaid aruteludesse väärtuste üle ning väärtuskasvatust puudutavate otsuste tegemisse. Väärtuskasvatusega tegelevad eelkõige juhtkond ja aineõpetajad. Õpilased osalevad aktiivselt otsustamises, muud huvipooled väljastpoolt kooli on keskmiselt kaasatud. Lastevanemad ei ole kaasatud, kuna tegemist on täiskasvanute haridusasutusega. Kooli</p>		

	<p>juhtimisotsused ja personalitöö lähtuvad väärtustest. Väärtuskasvatuse jaoks ei ole eraldi aega ja tegevusi plaanitud. Õppematerjalide ja –meetodite valikul on väärtused olulisel kohal, väärtustega tegeletakse kõikides õppeainetes. Koolielu korraldavad reeglid lähtuvad keskmiselt väärtustest, mis on olulised ka personali meeskonnatöös ja konfliktide lahendamisel. Nii õpilasi kui õpetajaid tunnustatakse ning laidetakse väärtustest lähtuvalt. Väärtuste rakendumise kohta annab tagasisidet õpilaste ja õpetajate edukus väljaspool kooli. Väärtuskasvatuse alaseid teadmisi ja oskusi arendatakse erialaste koolituste raames ja kirjanduse kaudu ning väärtuste üle arutatakse regulaarselt.</p>	
	<p>3.4. OTSUSTUSED LÄHTUVAD VÄÄRTUSTEST VÄHESEL MÄÄRAL Põhiväärtused on sõnastatud, mõnedes koolides sõnastatakse ka kasvatustöö eesmärk väärtustest lähtuvalt. Juhtimisotsused ja personalitöö lähtuvad väärtustest vähesel määral. Koolisisestes suhetes lähtub väärtustest üks konkreetsetest aspektidest, kas meeskonnatöö, reeglid, tavad või konfliktide lahendamise viis. Tunnustamisel ja laimisel ei ole väärtustel otsustavat rolli. Väärtuste kohta saadakse tagasisidet ühel meetodil (vestlused, küsitlused, vaatlus).</p>	<p>Alatüüpi A kuuluvates koolides kaasatakse aruteludesse ja väärtuskasvatuse üle otsuste tegemisse kooli töötajad ja lastevanemad või õpilased. Väärtuskasvatuse jaoks on plaanitud vähe või keskmiselt eraldi aega ja tegevusi. Õppematerjalide ja –meetodite valikul võetakse väärtusi arvesse, õppekavas on väärtuskasvatust vähe puudutatud. Väärtuskasvatuse alaseid teadmisi ja oskusi arendatakse omavaheliste arutelude läbi.</p> <p>Alatüüpi B kuuluvates koolides ei ole väärtuskasvatuse jaoks plaanitud eraldi aega ja tegevusi. Õppematerjalide ja –meetodite valikul ei ole väärtused määravad, õppekavas on väärtuskasvatust keskmiselt puudutatud. Väärtuskasvatuse alaseid teadmisi ja oskusi arendatakse mitmekülgset, väärtuste üle arutatakse keskmiselt.</p>
	<p>3.5. VÄÄRTUSKASVATUSEGA TEGELETAKSE JUHTKONNA TASANDIL Kooli põhiväärtused on sõnastamata või sõnastatud ühe üldsõnalise lausega, pigem motona. Kooli lõpetaja juures peetakse oluliseks eelkõige iseseisvust ja elus toimetulekut. Kooli töötajad osalevad vähe väärtuskasvatust puudutavate otsuste tegemises. Väärtuskasvatusega tegeleb keskmiselt juhtkond, mõnel pool ka õpetajad. Õpilased, lastevanemad ja muud huvipooled on otsuste tegemisse ja aruteludesse vähe kaasatud, mõnel pool lastevanemad teistest huvipooltest pisut enam. Kooli juhtimisotsused ja personali valik lähtuvad väärtustest vähe. Väärtuskasvatuse jaoks on plaanitud vähe või üldse mitte eraldi aega ja tegevusi. Õppetöös ei käsitleta väärtusi süsteemselt, neil ei ole materjalide ja meetodite valikul olulist rolli, kuid mõõndakse, et väärtustega tuleks tegeleda kõikides õppeainetes. Õppekavas kajastuvad väärtused vähesel määral.</p>	

	<p>Koolielu korraldavad reeglid (kodukord, õpilasreeglid) lähtuvad väärtustest mõnevõrra rohkem kui tavad ja suhete tegelik juhtimine. Õpilaste ja õpetajate tunnustamisel ning laitmisel ei ole väärtustel otsustavat tähtsust.</p> <p>Väärtuste rakendumise kohta saadakse tagasisidet küsitluste abil või jälgitakse lastevanemate hoiakuid. Väärtuskasvatuse alaseid teadmisi ja oskusi arendatakse kas koolitustel, juhtumipõhistel aruteludel või analüüsi kaudu. Väärtuste üle arutatakse koolis vähe.</p>
--	---